

Dómsmálaráðuneytið
Skrifstofa réttinda einstaklinga

Reykjavík 19. mars 2018

Efni : Umsögn um frumvarp til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga

Creditinfo Lánstraust hf. leggur fram eftirfarandi umsögn um frumvarp til laga um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga til innleiðingar á reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/679 frá 27. apríl 2016 um vernd einstaklinga í tengslum við vinnslu persónuupplýsinga og um frjálsa miðlun slíkra upplýsinga.

Creditinfo starfar á grundvelli starfsleyfa frá Persónuvernd til söfnunar og skráningu upplýsinga sem varða fjárhagsmálefni og lánstraust einstaklinga og lögaðila, í því skyni að miðla þeim til viðskiptavina sinna.

Creditinfo telur mikilvægt að kveðið sé á um vinnslu upplýsinga sem varða fjárhagsmálefni og lánstraust í lögum um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, eins og gert er ráð fyrir í 15. gr. frumvarpsins, og að réttarreglur á þessu mikilvæga sviði verði skýrar.

Reglugerð nr. 246/2001 um söfnun og miðlun upplýsinga um fjárhagsmálefni og lánstraust er komin til ára sinna og ljóst að ákvæði hennar þarfnast endurskoðunar í ljósi úrskurðaframkvæmdar Persónuverndar og þess breytta landslags sem er m.a. á lánamarkaði svo og skyldu lánveitenda til að meta lánshæfi áður en neytendalánssamningur er gerður við einstaklinga.

Samkvæmt lögum nr. 33/2013 um neytendalán eru lagðar skyldur á lánveitendur sem m.a. hafa það að markmiði að koma í veg fyrir lánveitingar til einstaklinga sem líklegir eru til að lenda í vanskilum. Löggjöf um neytendalán er ætlað að vernda hagsmuni neytenda á þann hátt að þeir skuldsetji sig ekki umfram greiðslugetu.

Lánveitendum ber að viðhafa ábyrga útlánastefnu og nýta áreiðanlegar upplýsingar til að fyrirbyggja yfirskaðsetningu einstaklinga en yfirskaðsetning endurspeglast í vanskilum og afskriftum krafna. Framangreind sjónarmið endurspeglast í 10. gr. laganna, en þar er tiltekin sú meginregla að lánveitanda er óheimilt að veita lán ef lánshæfis-og/eða greiðslumat benda til þess að lántaki hafi ekki fjárhagsleg burði til að standa í skilum með lán. Í greinargerð með framangreindu ákvæði er sérstaklega vikið að því að lánshæfismat geti m.a. byggt á skilvísi og greiðslusögu.

Í k-lið 1. mgr. 5. gr. laganna segir að mat á lánshæfi skuli byggt á upplýsingum sem eru til þess fallnar að veita áreiðanlegar vísendingar um líkindi þess hvort lántaki geti efnt lánssamning og skuli það byggt á viðskiptasögu aðila á milli og/eða upplýsingum úr gagnagrunnum um fjárhagsmálefni og lánstrausts.

Í 2. mgr. 5. gr. reglugerðar nr. 920/2013 um lánshæfis-og greiðslumat segir að í þeim tilfellum sem engri viðskiptasögu er til að dreifa á milli lánveitanda og lántaka er lánveitanda heimilt, að fengnu samþykki lántaka, sbr. 1. tl. 8. gr. laga nr. 77/2000, að

byggja mat sitt eingöngu á upplýsingum úr gagnagrunni þriðja aðila um fjárhagsmálefni og lánstraust. Reglugerðin kveður hins vegar ekki ítarlega á um það hvaða gögn megi byggja lánshæfismat á líkt og gert er um greiðslumat.

Það er ljóst að lánamarkaðurinn hefur verið að breytast á undanförnum árum og mun halda áfram að þróast. Lánveitendum fjölga og tegundir þeirra lána sem eru í boði verða fjölbreyttari. Í æ ríkara mæli er því ekki til að dreifa viðskiptasögu hjá lánveitanda og til að geta fullnægt skyldu sinni skv. lögum um neytendalán leita viðkomandi lánveitendur til félags eins og Creditinfo sem hefur yfir að búa upplýsingum og þekkingu til að vinna lánshæfismat sem uppfyllir kröfur laga um neytendalán.

Creditinfo hefur um árábil boðið viðskiptavinum sínum upp á að afla lánshæfismats hjá félaginu og hefur vinnslan byggst á samþykki einstaklinga/lántaka, sbr. 1.tl. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 77/2000. Sá lánveitandi sem hefur fengið samþykki frá einstaklingi/lántaka er ábyrgðaraðili vinnslunnar sem aftur hefur falið Creditinfo að vinna matið.

Lánshæfismat Creditinfo metur líkur á greiðslufalli og skráningu á vanskilaskrá næstu tólf mánuði. Lánshæfismatið er tölfraeðilíkan sem er uppfært einu sinni á sólarhring miðað við þær forsendur sem liggja fyrir hverju sinni auk þess sem Creditinfo framkvæmir reglulegar uppfærslur á þeim þáttum sem liggja til grundvallar matinu til að tryggja sem best áreiðanleika matsins. Vægi einstakra þátta getur þannig breyst, eftir atvikum aukist eða minnkað.

Við vinnslu lánshæfismats er ekki verið að miðla upplýsingum um þær breytur (upplýsingar) sem ráða niðurstöðu lánshæfismats. Ástæðurnar eru ekki birtar þeim sem sækir matið á grundvelli upplýsts samþykkis, heldur fær sá aðili einungis upplýsingar um framangreinda kvarða lánshæfismatsins, þ.e. lánshæfiseinkunn viðkomandi einstaklings sem er á kvarðanum A1–E3, þar sem í A eru hlutfallslega minnstar líkur á greiðslufalli en í E mestar líkur á greiðslufalli.

Það liggur í hlutarins eðli að tölfraeðileg spá um atburði í framtíðinni verður að byggja á sögulegum upplýsingum, s.s. skilvísi og greiðslusögu. Alls staðar í heiminum þar sem lánveitendur nota lánshæfismat eru sögulegar upplýsingar nýttar í þeim tilgangi að auka áreiðanleika slíks mats. Ef upplýsingar um greiðslusögu í fortíðinni eiga ekki að hafa áhrif á lánshæfismat væri grundvöllinum kippt undan gagnsemi matsins. Slíkt mat myndi augljóslega ekki fullnægja ákvæðum 5. og 10. gr. laga nr. 33/2013 og færi þvert gegn ummælum með 10. gr. lagafrumvarpsins þar sem tiltekið er að lánshæfismat geti m.a. byggst á skilvísi og greiðslusögu en það hefur sýnt sig að sögulegar upplýsingar um skilvísi, vanskil og greiðslusögu hafa mikið forspárgildi um líkur á vanskilum í framtíðinni.

Að mati Creditinfo má skýra fjölgun kvartana til Persónuverndar á undanförunum misserum sem tengjast gerð lánshæfismats Creditinfo m.a. með því að skýr ákvæði skorti um vinnsluna. Úrskurðaframkvæmd Persónuverndar hefur mótað að nokkru vinnslu lánshæfismatsins. Þar á meðal hefur Persónuvernd staðfest að Creditinfo er heimilt að vinna með upplýsingar um söguleg vanskil við gerð lánshæfismats, þannig að þar til að hámarki 4 ár eru liðin frá skráningu upplýsinga á vanskilaskrá er einnig heimilt að nýta þær í þágu gerðar lánshæfismats að beiðni hins skráða, enda sé ekki miðlað neinum upplýsingum um kröfurnar sjálfar heldur eingöngu tölfraeðilegum niðurstöðum. Þrátt fyrir að starfsleyfi Creditinfo taki ekki til útgáfu skýrslna um lánshæfi,

eins og kveðið er á um í 4. mgr. greinar 1, þá er nú sérstaklega tekið fram í starfsleyfinu hvernig vinna má með fyrrum skráningar á vanskilaskrá í þágu gerðar lánshæfismats sbr. það sem að framan greinir.

Meðal þeirra gagna sem notuð voru til að meta lánshæfi í skýrslum Creditinfo voru upplýsingar um uppflettingar á vanskilaskrá félagsins og byggðist notkun þeirra upplýsinga á upplýstu samþykki einstaklinga. Lánshæfismatslíkanið staðfesti að framangreindar upplýsingar veittu mikið forspárgildi um það hvort líkur væru á að einstaklingur færi á vanskilaskrá á næstu 12 mánuðum. Einkum voru það uppflettingar innheimtufyrirtæka og uppflettingar annarra áskrifanda, s.s. fjármálafyrirtækja, af innheimtuástæðu sem gáfu sterkar vísbendingar um líkur á vanskilum. Einnig gátu þessar upplýsingar verið jákvæðar þ.e. gefið vísbendingar um að aðilar stæðu í skilum, ef ekki var um að ræða uppflettingar af innheimtuástæðum sbr. framangreint. Haustið 2017 kvað Persónuvernd upp úrskurð þar sem vinnsla fyrirtækisins á uppflettingum í vanskilaskrá við gerð skýrslu um lánshæfi var talin óheimil á grundvelli þess að notkun Creditinfo á slíkum upplýsingum í framangreindum tilgangi hafi ekki samrýmt ákvæði 2. tl. 1. mgr. 7. gr. laga nr. 77/2000 þar sem lagt er bann við vinnslu persónuupplýsinga í tilgangi sem ósamrýmanlegur er upphaflegum vinnslutilgangi, en hann var einungis sá að mati Persónuverndar að tryggja öryggi persónuupplýsinga, þ.e. tryggja rekjanleika þeirra til að sporna við uppflettingum án nægs tilefnis.

Lánshæfismatinu var breytt í kjölfar úrskurðarins og var sú breyting m.a. kynnt fyrir fulltrúum Persónuverndar. Eftir breytinguna vega fyrrum skráningar á vanskilaskrá við gerð lánshæfismats mun þyngra en áður og ekki er hægt að greina frá þá aðila sem líkur standa til að hafi staðið í skilum frá síðustu skráningu á vanskilaskrá.

Þrátt fyrir framangreinda breytingu á lánshæfismatinu er líkanið áreiðanlegt en ljóst er að mikilvægt er að unnt sé að byggja á upplýsingum við gerð lánshæfismats sem tryggir áreiðanleika þess og að það uppfylli þær kröfur sem gerðar eru til slíks mats skv. lögum um neytendalán og uppfylli þann tilgang að vernda hagsmuni einstaklinga.

Ákvæði 15. gr. frumvarpsins gerir ráð fyrir að gerð lánshæfisskýrslna verði gerð starfsleyfis skyld. Creditinfo telur slíka skyldu eðlilega í ljósi þeirrar vinnslu sem fram fer. Félagið telur mikilvægt að tryggt verði með ákvæðum í reglugerð að starfsleyfishafi hafi aðgang að og geti nýtt áreiðanlegar upplýsingar við gerð slíks mats. Creditinfo telur að upplýsingar um tengsl við fyrirtæki og fyrri vanskil, sem nýttar eru í dag og upplýsingar um uppflettingar í vanskilaskrá séu meðal þeirra upplýsinga sem gefa sterkar og áreiðanlegar vísbendingar um vanskil í framtíðinni og að tryggja þurfi heimild til nýtingu þeirra við gerð skýrslna um lánshæfi. Varðandi nýtingu uppflettinga við gerð lánshæfismats ber að hafa í huga að töluverður tími líður frá því að krafa fer í vanskil þar til kröfuhafi hefur möguleika á að skrá hana á vanskilaskrá en skv. starfsleyfi félagsins þurfa vanskil að hafa varað í amk 40 daga til að skrá megja kröfu á vanskilaskrá. Creditinfo hefur beint þeim óskum til Persónuverndar við endurskoðun á starfsleyfi að þessi tími verði stytur niður í amk 30 daga. Einnig hefur Creditinfo óskað eftir því að heimilt verði að skrá á vanskilaskrá innheimtuviðvaranir innheimtuaðila. Nauðsynlegt er að fá fyr inn á vanskilaskrá upplýsingar sem gefa vísbendingar um að einstaklingur sé á leið í vanskil til þess m.a. að lánshæfismat viðkomandi endurspegli rétta stöðu hans.

Upplýsingar um skuldastöðu eru einnig upplýsingar sem gætu gefið vísbendingar um líkur á vanskilum.

Creditinfo telur að nýta ætti jákvæðar upplýsingar við gerð lánsþáttfæðismats. Þar er fyrst og fremst átt við upplýsingar um greiðsluhegðun einstaklinga. Slíkar upplýsingar gæfu lánveitendum betri upplýsingar til að ákvarða kjör og ættu þannig að stuðla að betri kjörum fyrir skilvíska greiðendur, hvort sem það fælist í betri vaxtakjörum, hærri útlánum eða lengri lánstíma. Creditinfo hefur sótt um leyfi til að fá að vinna upplýsingar um greiðsluhegðun einstaklinga á grundvelli 7. tl. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 77/2000. Persónuvernd hefur hafnað þeirri beiðni félagsins m.a. á þeim forsendum að heimildarákvæði framangreinds ákvæðis verði ekki beitt nema ábyrgðaraðili hafi viðhaft mat á því hvort hagsmunir hins skráða af því að vinnslan fari ekki fram vegi þyngra en þeir hagsmunir sem mæla með vinnslunni. Persónuvernd telur að Creditinfo hafi ekki sýnt fram á að slíkt mat hafi farið fram. Creditinfo telur fullt tilefni til að skoða það í tengslum við setningu nýrra laga og reglugerðar á grundvelli þeirra að heimila söfnun upplýsinga um greiðsluhegðun til að nýta við gerð skýrslna um lánsþáttfæði, en 15. gr. frumvarpsins gerir ráð fyrir að fleira en vanskilaskráning og gerð lánsþáttfæðismats verði gert starfsleyfisskylt, m.v. orðalag greinarinnar.

Þá telur Creditinfo nauðsynlegt að kveðið verði skýrt á um það undir hvaða heimildarákvæði í lögunnum vinnsla lánsþáttfæðismats fellur en Persónuvernd hefur í úrskurðum sínum talið leika vafa á því að yfirlýsing einstaklings, þess efnis að hann fallist á að lánsþáttfæðismat hans sé metið, geti talist fullnægja kröfum laga nr. 77/2000 til samþykkis, sbr. 7. tl. 2. gr. þeirra laga. Ástæðan er sú að telja má líkur standa til þess að eftir atvikum geti mönnum reynst ókleift að eiga tiltekin viðskipti án þess að gefa slíka yfirlýsingu, en það skiptir máli í tengslum við skilyrðið um fúsan og frjálstan vilja hins skráða. Samkvæmt þessu hefur Persónuvernd talið eðlilegra að ræða um „beiðni“ hins skráða fremur en „samþykki“, sem og að vinnsla falli fremur undir 7. tl. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 77/2000, þar sem fjallað er um heimild til vinnslu á grundvelli lögmætra hagsmuna sem vega þyngra en grundvallarréttindi og frelsi hins skráða, fremur en ákvæðið um samþykki í 1. tl. sömu málsgreinar.

Þá telur Creditinfo að rétt væri að kveða á um það með skýrum hætti að einstaklingur geti gefið upplýst samþykki til að unnið verði með frekari upplýsingar við gerð lánsþáttfæðismats en þær sem heimilt verður að vinna með skv. ákvæðum reglugerðar.

Á undanförunum árum hafa ákvæði í starfsleyfi Creditinfo er vaða einstaklinga verið gerð ítarlegri og er nauðsynlegt við setningu reglugerðar á grundvelli 15. gr. frumvarpsins að horfa til þeirra ákvæða.

Ef óskað er frekari upplýsinga veitir undirrituð þær góðfúslega.

Virðingarfyllt,
F.h. Creditinfo Lánstrausts hf.

Sigríður Laufey Jónsdóttir
lögfræðingur

